***Андрусишин Б. І.***
***проректор з навчально-методичної роботи***
***гуманітарних інститутів***
***НПУ імені М. П. Драгоманова,***
***завідувач кафедри теорії та історії держави і права,***
***доктор історичних наук, професор,***
***заслужений діяч науки і техніки України***

# ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Набуття чинності закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення” № 213–VIII, торкнулися значної частини діячів науки, викладачів вищих навчальних закладів, які мають право на отримання так званої наукової пенсії.

Нововведення, які вводяться у пенсійне забезпечення, мають за підрахунками Мінсоцполітики зекономити 3,9 млрд. грн. Але чи реальною є обіцянка поновлення попереднього рівня пенсій у 2016 р., адже зобов’язання держави перед різними пенсійними програмами (доплата до надбавок та підвищень, передбачених різними законами України) становить 61,8 млрд. грн., а дефіцит Бюджету Пенсійного фонду України визначено у розмірі 15,1 млрд. грн. [1].

Відомо, що основною передумовою забезпечення стабільності соціальних виплат є реальний сектор економіки, її нормальний розвиток. Вже з 1 грудня 2015 р. урядом України, як результат реалізації реформ, закладено 13-відсоткове підвищення зарплат і пенсій. Тож зростання невід’ємно пов’язано з реалізацією і розвитком реальних економічних реформ, перш за все створення умов для ведення вільного бізнесу, боротьба з корупцією, рейдерством.

Головним мотивом відміни спецпенсій з точки зору авторів пенсійної реформи є встановлення соціальної справедливості і пошук нових джерел наповнення Пенсійного фонду. На думку міністра Мінсоцполітики Розенка, яку він озвучив в прямому ефірі Радіо “ЕРА” 31 березня 2015 р., не можуть бути різні нарахування у простої людини 15 відсотків, а у суддів та інших 90 відсотків. Тому Пенсійним фондом і готується проект закону про єдиний спосіб нарахування пенсій за єдиною для всіх формулою згідно закону України “Про єдине загальне пенсійне страхування”.

У зазначеному контексті, однак, треба не забувати про “заморожену” протягом багатьох років ст. 57 закону України “Про освіту”, яка передбачає пенсію для освітян не нижчою, ніж середня по промисловості, за активізацію якої увесь цей час мляво нагадували профспілки. То чи вдасться досягнути заявленої соціальної справедливості при завідомо нерівних стартових умовах спецпенсіонерів у першу чергу науково-педагогічних працівників.

На наш погляд на загальнотеоретичному рівні на увагу і реалізацію заслуговує практика передових європейських країн, яка себе виправдала у житті. Мова іде про поступове введення поряд із солідарною системою пенсійного забезпечення для теперішніх пенсіонерів та людей передпенсійного віку, яка вичерпала себе, накопичувальної системи, старт якої намічено з 1 січня 2017 р., як інструменту для молодих людей для формування свого майбутнього. До цього на запровадження накопичувальної системи не зважувався жоден український уряд.

Ще раз наголосимо, що будь-яка реформа, в тому числі пенсійна можлива лише на тлі зростання, а не падіння економіки. Важливим завданням влади є системна законотворча і правотворча робота, кодифікація в тому числі пенсійного законодавства.

Пенсіонери – "науковці", які працюють на "спецпосадах", зберігають за собою право отримувати 85 відсотків належної їм пенсії, обчисленої за загальним правилами.

На теперішній час фахівці Міністерства соціальної політики України, Пенсійного фонду, інших зацікавлених відомств ведеться робота щодо напрацювання проекту змін, спрямованих на уніфікацію норм пенсійного законодавства. Залишається сподіватися на виваженість рішень Верховної Ради.

До спецпенсіонерів за нашим законодавством віднесено і діячів науки, викладачів вищих навчальних закладів, які мають право на отримання так званої наукової пенсії. На відміну від інших категорій спецпенсіонерів, науковцям і викладачам, які працюють на посадах, що дають право на призначення спецпенсії, виплату спецпенсії замінили на виплату в повному розмірі пенсії, обрахованої на загальних підставах. Діятиме така виплата протягом усього часу роботи пенсіонера на зазначеній вище посаді. А от якщо науковий пенсіонер працюватиме на інших посадах/роботах (які не дають право на отримання спецпенсії), то виплата його діючої спецпенсії (нарахованої до 1 квітня 2015 р.) буде обмежена 85 відсотками. Виплата такої урізаної спецпенсії діятиме лише з 1 квітня по 31 грудня 2015 р. або до звільнення з роботи. З 1 січня 2016 р. виплата наукової пенсії має бути поновлена в повному обсязі, незалежно від категорії посади працюючого пенсіонера. Між іншим, положення про поновлення виплати в повному обсязі спецпенсії з 1 січня 2016 р. стосується також працюючих пенсіонерів, яким пенсію було нараховано за Законом України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", пенсіонерів із числа колишніх військовослужбовців, а також пенсіонерів, які вийшли на пенсію за віком на пільгових умовах, за вислугою років, що передбачено Законом України "Про пенсійне забезпечення" (працівники, зайняті на підземних роботах та особливо шкідливих (шкідливих) роботах, роботах з особливо важкими (важкими) умовами паці, наприклад, шахтарі, трактористи, доярки, водії пасажирського транспорту (списки № 1 і № 2), працівники льотного і льотно-випробного складу, управління повітряним рухом, бортпровідники, працівники експедицій, робітники локомотивних бригад тощо).

Варто відзначити, що новий закон встановив поступове збільшення пенсійного віку для жінок, яким призначають пенсії за віком на пільгових умовах або пенсії за вислугу років.

Для призначення зазначених пенсій також збільшено страховий стаж на 5 років як для жінок, так і для чоловіків (це стосується і збільшення на 5 років для окремих категорій вислуги років) [2].

Чи на всі категорії спец пенсіонерів, що працюють, поширюватиметься обмеження щодо виплати пенсій, зокрема, щодо пенсій, призначених за законами "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"?

– пенсія науковому (науково-педагогічному) працівнику у період роботи:

на посадах, які дають право на призначення пенсій відповідно до законів України "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про державну службу, "Про статус народного депутата України", "Про прокуратуру", "Про судоустрій та статус суддів", виплачується у розмірі, обчисленому відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування";

на інших роботах, розмір яких перевищує 150 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність (1423,5 грн.), виплачуватиметься у розмірі 85 відсотків призначеної пенсії, але не менше 150 відсотків розміру прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

– пенсія особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, які працюють:

Кабінет Міністрів України зобов'язаний подати до 1 червня 2015 р. на розгляд Верховної Ради України проект закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних, на загальних підставах. У разі неподання в зазначений термін відповідного проекту закону з 1 червня 2015 р. скасовуються норми щодо пенсійного забезпечення осіб, яким пенсії призначені відповідно до законів України "Про державну службу", "Про прокуратуру", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про судоустрій та статус суддів" та ін. Що означатиме це для пенсіонерів, які отримують спецпенсії? Чи стосуватиметься скасування виплат спец пенсій лише майбутніх пенсіонерів чи й тих осіб, яким уже призначено пенсію? Якщо це стосуватиметься вже призначених пенсій, то яким чином відбуватиметься скасування пенсій та їх розрахунок на загальних підставах (виходячи з яких показників, коефіцієнтів заробітної плати за які роки?).

Мінсоцполітики наразі доопрацьовує проект закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення пенсій різним категоріям осіб за єдиним законом". І це стосуватиметься лише майбутніх пенсіонерів,

оскільки закон не має зворотної дії, в частині зменшення розміру призначеної пенсії [3].

Згідно проекту закону, розробленого Мінсоцполітики і внесеного урядом до Верховної Ради передбачено наведення порядку у солідарній системі, запровадження єдиних принципів нарахування пенсій (спец-пенсій) і трирівневої пенсійної системи, а саме: солідарної, накопичувальної та недержавного пенсійного страхування. Виникає питання про подальший розвиток пенсійної реформи за умови несхвалення Верховною Радою пенсійної реформи. Очевидно, наступному уряду доведеться, крім покриття зобов'язань Пенсійного фонду у розмірі 250 млрд. грн. в солідарній системі, також іти на підвищення пенсійного віку, інші непопулярні кроки.

Не треба скидувати з рахунку також фактор війни в Україні.

***Л І Т Е Р А Т У Р А :***


1. Голос України. – 2015. – 31 березня.
2. *Демський С.* Додатковий підробіток "з'їсть" заслужену пенсію / С. Демський // Голос України. – 2015. – 17 березня.
3. Пенсія: кому що належить … // Голос України. – 2015. – 31 березня.



***Горбатенко В. П.***
***заступник директора Інституту держави і права***
***ім. В. М. Корецького НАН України,***
***доктор політичних наук, професор***


## ВИЗНАЧАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕХІДНОГО СТАНУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Соціально-гуманітарні науки, в тому числі й правознавство, на сьогодні належним чином ще не освоїли всієї багатоманітності державно-правового розвитку перехідного періоду. Хоча на Заході та останнім часом і в нас поряд з теоріями модернізації, глобалізації, постіндустріального, інформаційного суспільства оформилась і утверджується нова галузь знань "транзитологія". Найвагоміші досягнення в її формуванні належать С. Хантінгтону, А. Пшеворському, Ф. Шміттеру, А. Лейпхарту. Українські політологи теж поступово долучаються до цієї важливої галузі знань. Йдеться про праці О. Фісуна, М. Шаповаленко, О. Новакової, А. Романюка та ін.

В контексті розвитку вітчизняної транзитології важливо особливу увагу звернути на визначальні характеристики перехідного стану загалом і сучасної української держави зокрема.